

Мащенко В.С.

Одеський державний університет внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ СТЯГНЕННЯ КОМПЕНСАЦІЇ ЗА ПОШКОДЖЕНЕ АБО ЗРУЙНОВАНЕ МАЙНО ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано адміністративно-правові аспекти процесу компенсації за пошкоджене і знищене нерухоме майно в умовах воєнного стану та збройного конфлікту. Розглянуто ключові норми законодавства, зокрема, механізм надання компенсацій, порядок їх використання, а також пріоритетні групи осіб, які мають право на компенсацію. Зокрема, у статті висвітлено процес отримання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна, який базується на площі знищеного майна та його вартості. Описано порядок фінансування відновлення пошкоджених об'єктів, включаючи можливість отримання грошових коштів для проведення ремонтних робіт або придбання будівельної продукції, а також використання житлових сертифікатів для придбання нового житла. Важливим аспектом є обмеження на відчуження відновленого або придбаного майна протягом певного терміну. Особлива увага приділяється процедурі надання компенсацій, включаючи строки розгляду заявок і необхідність затвердження рішень органами місцевого самоврядування.

Стаття також аналізує переваги та обмеження існуючої системи компенсацій, акцентуючи увагу на важливості чіткого регулювання процесу, точності обліку та забезпечення доступності послуг для постраждалих осіб.

Таким чином, представлено дослідження надає комплексний огляд існуючих нормативних актів і практичних механізмів компенсаційних виплат, а також пропонує рекомендації щодо вдосконалення системи компенсацій для підвищення її ефективності та справедливості.

У статті також підкреслено значення вчасного і ефективного процесу компенсації для відновлення постраждалих територій і підтримки громадян, які зазнали втрат. Розглянуто ролі різних державних органів, які здійснюють компенсаційні виплати, включаючи виконавчі органи місцевих рад, військові та військово-цивільні адміністрації. Зокрема, проаналізовано процедури формування і функціонування комісій, які відповідають за розгляд заявок на компенсацію та затвердження рішень. Акцентується увага на важливості дотримання строків розгляду заявок, особливо в контексті продовження термінів у випадках зони бойових дій або тимчасової окупації. Визначено особливості подачі заявок, включаючи можливість подання через електронні платформи та використання мобільних додатків, що забезпечують доступ до процесу компенсацій для громадян, особливо в умовах обмеженого доступу до традиційних способів подання документів.

В статті також розглядається питання пріоритетного права на отримання компенсацій для окремих категорій осіб, таких як учасники бойових дій, особи з інвалідністю, багатодітні сім'ї та інші соціально вразливі групи. Висвітлюються критерії, які визначають їх пріоритетність, а також можливості для забезпечення більш ефективної і цільової допомоги цим категоріям.

Стаття надає всебічний огляд нормативних і практичних аспектів компенсації за пошкоджене нерухоме майно, підкреслюючи важливість ефективного управління та підтримки для забезпечення відновлення і соціальної справедливості в умовах війни.

Ключові слова: компенсація, грошова компенсація, фінансова компенсація, зруйноване майно, знищене майно, військова агресія, нерухоме майно, бойові дії, державна політика, право власності, стягнення компенсації.

Постановка проблеми. Система адміністративно-правових основ стягнення компенсації за пошкоджене або зруйноване майно внаслідок збройної агресії Російської Федерації в Україні є критично важливою для забезпечення справед-

ливого відшкодування збитків, понесених громадянами та юридичними особами в умовах війни. Однак, наявні правові норми і процедури часто виявляються недостатньо ефективними і потребують удосконалення для адекватного вирішення

проблеми відшкодування збитків. Законодавство України, яке визначає процедури надання компенсацій за пошкоджене або зруйноване майно, потребує подальшого уточнення та узгодження. Особливості адміністративно-правового забезпечення компенсацій в умовах збройного конфлікту, такі як механізми розрахунку розміру компенсації, порядок подання заяв і забезпечення прав осіб, що постраждали, ще не отримали комплексного правового врегулювання. Впровадження механізмів відшкодування через електронні платформи, такі як «Відновлення», потребує детальної оцінки їх ефективності і доступності для постраждалих осіб. Недостатня інформаційна підтримка та затримки в обробці заяв можуть негативно вплинути на реалізацію компенсаційних програм. Законодавство визначає пріоритетні категорії осіб, які мають право на компенсацію, такі як учасники бойових дій, особи з інвалідністю та багатодітні сім'ї. Проте, існують питання щодо справедливого розподілу ресурсів та адекватності пріоритетів, що потребує додаткового аналізу і вдосконалення. Важливим аспектом є виявлення та усунення адміністративних та юридичних бар'єрів, які перешкоджають ефективному здійсненню компенсаційних виплат. Це включає проблеми з документацією, доступом до реєстрів, а також з координацією між різними державними органами та установами. Постановка проблеми в статті полягає у комплексному аналізі існуючих адміністративно-правових основ стягнення компенсацій за пошкоджене або зруйноване майно в умовах збройної агресії. Це включає оцінку ефективності нормативно-правових актів, механізмів реалізації компенсаційних програм, а також виявлення і пропозиції щодо усунення існуючих недоліків та перешкод у процесі відшкодування збитків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти досліджуваної проблематики були об'єктом дослідження таких вчених як: В. Б. Авер'янова, О. Ф. Андрійко, В. М. Бевзенка, Ю. П. Битяка, Ю. В. Ващенко, С. В. Вишновецької, В.В. Галунько, В. М. Гаращука, І. С. Гриценка, О. А. Заярного, Р. А. Калюжного, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, О. В. Кузьменко, Р. С. Мельника, С. Г. Стеценка, М. М. Тищенко, О. І. Харитонові та інших.

Постановка завдання. Метою статті є комплексне дослідження адміністративно-правових основ стягнення компенсації за пошкоджене або зруйноване майно внаслідок збройної агресії Російської Федерації в Україні.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 326, було затверджено Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації [1]. Даний Порядок регламентує процедуру обчислення шкоди, завданої Україні починаючи з 19 лютого 2014 року. Для збору та обліку даних про пошкоджене та зруйноване нерухоме майно громадян України, що постраждало внаслідок бойових дій, терористичних актів, або диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації, Постановою Кабінету Міністрів України від 26 березня 2022 року № 380 було затверджено Порядок подання інформаційних повідомлень про пошкоджене та знищене нерухоме майно [2]. Також, Постановою Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 року № 381 було затверджено Порядок надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів чи диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги «є Відновлення» [3].

Компенсація має цільовий характер і спрямована на придбання будівельних матеріалів для виконання поточного чи капітального ремонту, як самостійно, так і через замовлення відповідних послуг і робіт за наступних умов: нерухоме майно було пошкоджене після набрання чинності Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» [4]; об'єкт нерухомого майна знаходиться на території, яка не включена до переліку зон бойових дій або тимчасово окупованих територій, затвердженого Мінреінтеграції (окрім територій можливих бойових дій, на яких бойові дії завершені на момент подання заяви); відомості про право власності на пошкоджене майно внесені до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

22 травня 2023 року набув чинності Закон України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» [5], який визначає правові та організаційні основи надання компенсації за пошкоджене та знищене нерухоме майно з моменту набрання чинності Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022 [6], а також правові засади створення і ведення Дер-

жавного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів чи диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації.

Зазначений закон встановлює чіткі критерії та механізми для надання компенсацій постраждалим громадянам, забезпечуючи юридичний порядок і прозорість у процесі відновлення зруйнованого або пошкодженого нерухомого майна. Крім того, він передбачає створення та функціонування Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок збройної агресії, що є важливим інструментом для обліку та моніторингу стану відновлення об'єктів нерухомості. Зазначений реєстр виконує кілька ключових функцій, зокрема, забезпечує централізований збір даних про пошкоджене та знищене майно, сприяє прозорості процесу компенсацій, а також слугує основою для прийняття подальших рішень щодо відбудови інфраструктури. Реєстр також відіграє роль у формуванні доказової бази для міжнародних судових процесів щодо відшкодування збитків, завданих агресором.

Окремо варто зазначити, що впровадження цього законодавства має важливе значення для відновлення економічної стабільності України, оскільки воно дозволяє не лише компенсувати втрати громадян, але й підтримувати розвиток будівельного сектору, сприяючи тим самим економічному зростанню в умовах післявоєнного відновлення.

Таким чином, правові акти, прийняті у відповідь на збройну агресію, не лише регулюють процеси компенсації та відновлення пошкодженого майна, але й формують основу для стійкого та збалансованого розвитку країни у майбутньому, враховуючи як поточні виклики, так і довгострокові інтереси держави.

Відповідно до статті 2 Закону [5] Отримувачами компенсації за пошкоджене або знищене нерухоме майно є: громадяни України, які є власниками нерухомого майна або замовниками будівництва об'єктів, щодо яких було отримано право на будівельні роботи до пошкодження; особи, які володіють спеціальним майновим правом на незавершені об'єкти будівництва або інвестували у такі проекти; члени житлово-будівельних кооперативів, які викупили житло, але не оформили право власності; спадкоємці зазначених осіб; об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, управителі та інші відповідальні особи за утримання будинків, у разі пошкодження спільного майна.

Компенсація не надається особам, на яких накладено санкції, або які мають судимість за злочини проти національної безпеки, а також їх спадкоємцям щодо пошкодженого майна.

Відповідно до статті 2 Закону [5] для вирішення питань щодо компенсації за знищене нерухоме майно, виконавчі органи місцевих рад, а також військові чи військово-цивільні адміністрації утворюють спеціальні Комісії. Подати заяву на компенсацію можна як під час воєнного стану, так і протягом року після його завершення на території, де було розташоване знищене майно. Заяву можна подати: в електронному форматі через Єдиний державний веб-портал електронних послуг; у паперовому форматі через центри надання адміністративних послуг, органи соціального захисту населення або через нотаріуса. Заява подається окремо на кожен знищений об'єкт нерухомості. У випадку спільної власності, кожен співвласник може подати заяву індивідуально, або один із них подає від імені всіх, якщо інші не мають заперечень. Заперечення можуть бути внесені до Реєстру пошкодженого та знищеного майна. Заява може бути подана незалежно від місця проживання заявника або місця розташування знищеного майна.

Комісія з розгляду питань щодо надання компенсації повинна розглянути заяву про відшкодування за знищене нерухоме майно протягом 30 календарних днів з моменту її подання.

У випадку, якщо знищене майно знаходиться в зоні бойових дій, тимчасової окупації або блокади, Комісія може продовжити строк розгляду заяви ще на 30 календарних днів. Це рішення приймається на підставі переліку територій, визначеного відповідним центральним органом виконавчої влади, який відповідає за тимчасово окуповані території.

Важливо зазначити, що до заяв на компенсацію прирівнюються інформаційні повідомлення, подані фізичними особами згідно з Порядком подання інформаційного повідомлення про пошкоджене та знищене майно внаслідок бойових дій [2]. Це стосується квартир, інших житлових приміщень, приватних будинків, садових та дачних будинків, а також об'єктів будівництва, де зведені несучі та зовнішні конструкції, якщо на них отримано право на будівельні роботи.

Рішення щодо надання або відмови в компенсації за знищене нерухоме майно має бути затверджене виконавчим органом ради, військовою адміністрацією або військово-цивільною адміністрацією населеного пункту протягом п'яти

календарних днів після прийняття такого рішення Комісією з розгляду питань щодо надання компенсації. Протягом п'яти робочих днів після затвердження рішення, його копія повинна бути завантажена відповідальною посадовою особою до Реєстру пошкодженого та знищеного майна (частина сьома статті 6 Закону) [5].

Виходячи із положень статті 8 Закону [5] законодавець визначає порядок і розмір компенсації за знищене нерухоме майно, а також правила використання наданих коштів. Компенсація надається в двох основних формах: грошова компенсація: Кошти перераховуються на спеціальний рахунок отримувача для фінансування будівництва садибного, садового або дачного будинку. Цей рахунок має особливий режим використання, що виключає можливість арешту або звернення стягнення на кошти. Процедури відкриття та ведення таких рахунків регламентуються Національним банком України.; Фінансування придбання житла: Компенсація може бути спрямована на придбання квартири, іншого житлового приміщення або будинку через житловий сертифікат. Це також охоплює інвестування у будівництво нерухомості, яка ще не завершена.

Розмір компенсації визначається окремо для кожного об'єкта нерухомого майна і кожного отримувача, базуючись на загальній площі знищеного об'єкта та вартості 1 квадратного метра, яка встановлюється Кабінетом Міністрів України. Отримувачі компенсації не мають права відчужувати нерухомість, придбану за житловим сертифікатом, протягом п'яти років.

Під час отримання грошової компенсації, отримувач також укладає договір про відступлення державі або територіальній громаді права вимоги до Російської Федерації щодо відшкодування збитків за знищене майно, відповідно до затвердженого урядом порядку. Право власності на знищений об'єкт припиняється, що вимагає відповідної державної реєстрації.

Пріоритетне право на компенсацію мають: учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни; особи, призвані на військову службу під час мобілізації, які не отримали статус учасника бойових дій; багатодітні сім'ї; особи з інвалідністю I та II груп. Якщо особа має пріоритетне право на кілька об'єктів, це право поширюється лише на один об'єкт за вибором отримувача компенсації.

Виходячи із положень статті 10 Закону [5] законодавець визначає механізми компенсації за пошкоджені об'єкти нерухомого майна. Компен-

сація може надаватися в таких формах: Виконання будівельних робіт: Це включає розробку проектної документації, проведення експертизи та виконання будівельних робіт, спрямованих на відновлення пошкодженого об'єкта нерухомості. Можливе також придбання будівельних матеріалів для виконання зазначених робіт.; Грошова компенсація: Кошти можуть бути перераховані на спеціальний рахунок отримувача для фінансування відновлювальних робіт або придбання будівельних матеріалів. Альтернативно, кошти можуть бути компенсовані за вже виконані роботи або придбані будівельні матеріали, що були оплачені отримувачем власним коштом.

Порядок надання такої компенсації встановлюється Кабінетом Міністрів України. Одним із основних інструментів є електронна публічна послуга «Відновлення», яка забезпечує процес компенсації через подання заяви в електронній формі за допомогою Порталу Дія. Отримувачами компенсації можуть бути фізичні особи, які досягли 18 років, є громадянами України та мають підтвержене право власності на пошкоджений об'єкт.

Пріоритетне право на отримання компенсації мають такі категорії осіб: учасники бойових дій та особи з інвалідністю внаслідок війни; особи, призвані на військову службу під час мобілізації; багатодітні сім'ї; особи з інвалідністю I та II груп; батьки-вихователі дитячих будинків сімейного типу, прийомні батьки, патронатні вихователі, та інші особи, що мають особливий статус.

Компенсація може бути використана для придбання будівельних матеріалів або оплати послуг з ремонту протягом 12 місяців з моменту її отримання, за умови дотримання наступних вимог: об'єкт був пошкоджений після введення воєнного стану в Україні 24 лютого 2022 року; об'єкт розташований на території, не включений до переліку зон активних бойових дій або тимчасово окупованих територій; відомості про право власності на об'єкт внесені до Державного реєстру речових прав; на об'єкті не проведено ремонтних робіт до отримання компенсації.

Висновки. Законодавство України передбачає комплексний підхід до відшкодування шкоди, завданої об'єктам нерухомого майна внаслідок збройної агресії. Компенсація може надаватися як у формі фінансування будівельних робіт, так і через грошові виплати, що забезпечує гнучкість та адаптацію до різних потреб постраждалих громадян. Особливу увагу в процесі надання компенсацій приділено соціально вразливим групам

населення, таким як учасники бойових дій, особи з інвалідністю, багатодітні сім'ї та інші категорії. Це відображає прагнення держави забезпечити захист найбільш постраждалих і соціально незахищених громадян. Впровадження електронних сервісів, таких як «єВідновлення», демонструє модернізацію та діджиталізацію державних послуг, що сприяє спрощенню процесу подання заяв та прискоренню розгляду справ щодо компенсацій. Отримувачі компенсації зобов'язані дотримуватися встановлених умов, зокрема щодо цільового використання коштів, заборони відчу-

ження відновленого майна протягом визначеного терміну та відмови від вимог до Російської Федерації в межах отриманої компенсації. Це підкреслює важливість юридичної обачності та відповідальності у процесі відновлення пошкодженого або знищеного майна. Процес надання компенсацій регулюється та контролюється відповідними державними органами, що забезпечує правову та фінансову прозорість у реалізації цього механізму. Спеціальний порядок, затверджений Кабінетом Міністрів України, гарантує чіткість та визначеність у управлінні цими процесами.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 20.03.2022 № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#n10>
2. Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України. Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 26.03.2022 № 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380-2022-%D0%BF#Text>
3. Про затвердження Порядку надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги «єВідновлення». Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Перелік, Форма типового документа від 21.04.2023 № 381. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381-2023-%D0%BF#Text>
4. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
5. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України. Закон України від 23.02.2023 № 2923-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text>
6. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

Mashchenko V.S. ADMINISTRATIVE AND LEGAL BASES FOR THE RECOVERY OF COMPENSATION FOR DAMAGED OR DESTROYED PROPERTY AS A RESULT OF THE ARMED AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION IN UKRAINE

The article analyses the administrative and legal aspects of the process of compensation for damaged and destroyed real estate in the context of martial law and armed conflict. The author examines the key legislative provisions, in particular, the mechanism for granting compensation, the procedure for its use, and the priority groups of persons entitled to compensation. In particular, the article highlights the process of obtaining compensation for destroyed real estate based on the area of the destroyed property and its value. The article describes the procedure for financing the restoration of damaged properties, including the possibility of obtaining funds for repairs or the purchase of construction products, as well as the use of housing certificates for the purchase of new housing. An important aspect is the restriction on the alienation of restored or acquired property for a certain period of time. Particular attention is paid to the procedure for granting compensation, including the timeframe for reviewing applications and the need for approval by local authorities.

The article also analyses the advantages and limitations of the existing compensation system, focusing on the importance of clear regulation of the process, accuracy of accounting and ensuring accessibility of services for affected persons.

Thus, the study provides a comprehensive overview of the existing regulations and practical mechanisms of compensation payments, and offers recommendations for improving the compensation system to increase its effectiveness and fairness.

The article also highlights the importance of a timely and effective compensation process for the recovery of the affected areas and support for the citizens who have suffered losses. The author examines the roles of various state bodies that carry out compensation payments, including executive bodies of local councils, military and civil-military administrations. In particular, the author analyses the procedures for the formation and functioning of commissions responsible for reviewing applications for compensation and approving decisions. The author emphasises the importance of meeting the deadlines for consideration of applications, especially in the context of extending the deadlines in cases of a war zone or temporary occupation. The author identifies the peculiarities of submitting applications, including the possibility of submitting through electronic platforms and the use of mobile applications, which provide access to the compensation process for citizens, especially in conditions of limited access to traditional methods of submitting documents.

The article also addresses the issue of priority right to compensation for certain categories of persons, such as combatants, persons with disabilities, large families and other socially vulnerable groups. The article highlights the criteria that determine their priority, as well as the possibilities for ensuring more effective and targeted assistance to these categories.

The article provides a comprehensive overview of the regulatory and practical aspects of compensation for damaged real estate, emphasising the importance of effective management and support to ensure recovery and social justice in times of war.

Key words: *compensation, monetary compensation, financial compensation, destroyed property, destroyed property, military aggression, real estate, hostilities, state policy, property rights, compensation recovery.*